

УДК 78.03(477)+316.61

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-3\(186\)-86-89](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-3(186)-86-89)

Левчук Яна

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-4608-6626>

РОЛЬ МУЗИКИ У ФОРМУВАННІ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУРНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

А Пропонована стаття дозволяє по-новому осмислити активізуючу роль музики у формуванні молодіжних субкультур. Показано зміну вподобань молоді під впливом сучасних музичних напрямів. Важливого значення надається проблемі впливу масової музики на культурні (субкультурні) орієнтири сучасної молоді. Проаналізовано об'єктивні передумови розвитку молодіжних субкультур.

Ключові слова: музика; субкультурні об'єднання; рок-музика; масова музика

Актуальність проблеми. Нині очевидно, що молодіжна культура у специфічних її проявах впливає на ціннісні орієнтири суспільства в цілому. А серед чинників, які є визначальними у формуванні молодіжних субкультур, є масова музика, яка завдяки доступності сприйняття та відтворення відіграє вагомий роль у формуванні естетичних смаків, суспільних орієнтирів і світоглядних вимірів.

Дедалі актуальнішою стає проблема молодіжних інтересів, впливу різноманітних чинників на визначення життєвої позиції, зрештою особистісного ставлення до сталих культурних цінностей. Не буде перебільшенням вважати, що проблема молодіжних культурних цінностей завжди буде у полі зору педагогів, соціологів, науковців.

Останнім часом учені дедалі частіше відзначають переорієнтацію нашої молоді на цінності, далекі від притаманних українському етносу, втрату інтересу до культурних національних надбань, а також споживацьке ставлення до суспільних вартостей. Разом з тим необхідно сказати, що соціальна реальність – це комбінація субкультур: поруч з великою референтною групою представників масової культури, існує значна кількість альтернативних їй субкультур, генератором якої є сучасна молодь.

Метою статті є розкриття сучасних тенденцій функціонування музичних субкультур.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Серед наукових досліджень музично-історичного процесу даної проблеми можна віднести музикознавців: Б. Асаф'єва, М. Афасижева, Б. Деменка, І. Ляшко, В. Романка; педагогів: А. Болгарського, Б. Бриліна, О. Рудницьку; соціологів: Т. Адорно, Н. Саркітова, Н. Семашко; філософів: С. Безклубенка, Л. Мальцева.

Зазначимо, що на даний час музика немає ні стійкої термінології, ні спільної думки щодо визначення та меж цього явища. Діапазон оцінок приналежності української масової музики до певної галузі музикознавства

досить широкий: від твердження, що вона є «музично-побутовим явищем» або «музикою побуту» (Б. Асаф'єв), «побутовою музичною культурою» (А. Цукер), «масовою музикою» (Т. Адорно), «музичним повітрям» (В. Колен), «естрадною музикою» (А. Болгарський, Б. Брилін), нарешті – різновидом сучасної масової культури в контексті шоу-бізнесу (М. Поплавський).

Викладення основного матеріалу. Проблема вивчення впливу музики на різноманітні субкультурні об'єднання виявилася актуальною для вітчизняних музикознавців лише в 90-ті роки.

Л. Іонін [3] розглядає субкультуру з позиції структурно-функціонального аналізу, вважаючи її важливим чинником соціалізації. Підтверджуючи базисність молодіжного начала у динаміці соціальних змін.

А. Асмолов [1], М. Осоріна [5] виділяють проблему соціалізації молоді, наголошуючи на необхідності зваженого підходу до неї.

Зазначимо, що каталізатором інтересу до цієї проблематики послужили події в СРСР другої половини 1980-х років, коли очевидним стало чи не поголовне захоплення молоді рок-музикою. Саме тоді з'явилися й перші статті, монографії музикознавців, культурологів, дослідження яких стосувалися впливу пісенної творчості на мислення, поведінку молоді, її спосіб життя і ціннісні орієнтації. Проте подібну проблему порушили і зарубіжні вчені (в основному європейські) в другій половині ХХ століття. Це було пов'язано із наростанням боротьби на Заході з молодіжним екстремізмом, корені якого багато дослідників бачили в «засиллі» рок-музики, її негативно-му впливові на молодь. Передусім наукові дослідження включали проблематику на стику декількох наукових дисциплін: культурології, музикознавства, філософії та філології.

Однак при формуванні молодіжної спільноти у сфері музичних інтересів важливого значення набуває спільно-історична практика. Проте для утворення стійких молодіжних інтересів наявності об'єктивних передумов уже недостатньо. На думку О. Запесоцького, величезну роль тут відіграє символіка, представлена в матеріальному і духовному вираженні [2].

Частково погоджуємося з авторами, оскільки певна символіка (прапор, значок, галстук тощо) має свою відмінну особливість і навіть може дати загальні уявлення про ті чи інші об'єднання. Зазвичай подібна думка виникає при поверховому дослідженні причин, які об'єднують людей у різні групи. Насправді ж об'єктивні потреби людей визначають ідеї, матеріальні та духовні цінності, культурні орієнтири тощо.

Власне, завдяки низці особливостей музики, вона стала кристалізуючим чинником, своєрідним прискорювачем у формуванні молодіжної спільноти. Очевидно, у цьому – одна з головних причин упередженого або й ворожого ставлення багатьох критиків до окремих напрямів музики, які вбачали у ній першооснову всіх бід, позаяк вона проникає в усі форми молодіжного життя. Але вже сам факт суперечності терміна «масова музика», він мав місце в межах музикознавства і ототожнювався з «молодіжною музикою», допомагав виявити її соціокультурну сутність.

Із середини ХХ століття художні твори поділяють слухачів на противників і прихильників, «на батьків і дітей» (О. Запесоцький) [там само, с. 79].

Однак яскраво виражена конфронтація поколінь на цьому ґрунті вперше яскраво засвітилася тільки на початку 1950-х років у США, коли з ритм-енд-блюзу – танцювальної галузі негрівського джазу – під впливом запитів білої молоді виник рок-н-рол.

Напруженість у взаємовідносинах молодого і старшого поколінь американців відчувалась із самого початку розвитку рок-н-ролу, вилившись у відкриту сутичку при першому виконанні «Рок цілу добу». Суперечка навколо неї спочатку сприймалася дещо іронічно. Але преса підсилила конфліктну ситуацію, назвавши «пісеньку» анти-музикою, у наслідок чого «рок» перетворився у символ покоління, став родоначальником абсолютно нового музичного жанру. Білі американці, переважно похилого віку, дружньо засуджували нову музику: вона була дуже подібна на музику негрів, отже, суперечила моральним тогочасним канонам, у відображенні інтимних сторін людського життя, більше того несла із собою дух розкованості й заперечення авторитетів.

Але з поширенням рок-н-ролу в Західній Європі, коли за зразком Е. Преслі почали виступати К. Річард – в Англії, Дж. Холідей – у Франції, А. Челентано – в Італії, аргументи його супротивників доповнилися тезою про американський вплив, що суперечив національним культурним традиціям.

У нашій країні нова музична хвиля надовго отримала тавро буржуазного мистецтва. Незважаючи на протести старшого покоління, до середини 1950-х років рок-н-рол завоював симпатії молоді не тільки в США, а й далеко за їх межами. Внаслідок можна було вже фіксувати риси певного молодіжного стилю, включаючи нові танці, пластику рухів, зачіску, елементи одягу. До кінця 1950-х років заокеанський феномен перетворився на частину загальнокультурного контексту. І не випадково молодь потребувала інших орієнтирів, які відповідали б її культурному рівню і новим реаліям життя.

Той факт, що підростаюче покоління час від часу бере на щит твори, які заперечуються старшими, перетворює сферу музики на арену традиційного конфлікту цінностей. Останні органічно вписуються у структуру постійно діючих механізмів культурної спадкоємності.

Існують об'єктивні причини збільшення групоутворювального значення музики на сучасному етапі суспільного розвитку.

О. Устименко-Косоріч [6] вважає, що однією з причин варто назвати її мобільність, здатність відгукуватися на природну людську потребу художнього осмислення дійсності. Друга важлива особливість молодіжної музики – апеляція її виражальних засобів до біологічних механізмів, специфічних для юного організму. Особлива психофізична і емоційна дія цієї музики досягається завдяки імпульсивності, динаміки і форсованій гучності.

Для молодіжної музики характерні два протилежні вектори – заперечення авторитетів і прагнення до ідеалу. З одного боку, негативні емоції дорослих додатково спонукають підлітків ставитися до молодіжної музики як до сфери культурного буття, вільного від присутності й участі старших. З іншого боку, у цій сфері легко виділяється романтичний герой – приклад для наслідування.

Не останню роль у масовому захопленні молодіжною музикою відіграє її гранична доступність. Ця виразність досягається неспецифічними (з традиційної точки зору) для музики засобами. Її мова демократична, доступна для всього молодого покоління. Своєрідність у використанні музичного метра дозволяє виконавцям досягати особливого ефекту, який згуртовує аудиторію. З точки зору професійних музикантів, рок-музика є результатом історичного розвитку інтонаційного процесу, одна із закономірностей якого – наростаюче посилення ритму, найпомітніше в танцювальній музиці.

Розмірковуючи над особливостями молодіжної субкультури в Україні, не можна не обмовитися про роль музики, музичних стилів у формуванні символічних молодіжних субкультур. Представляється доцільним говорити про те, що даній проблемі надається невинувато мало уваги в культурології та музикознавстві. Адже абсолютно очевидно, що музика (і пов'язані з нею танці, дискотеки, нічні клуби, концерти, вечірки) – базова форма молодіжної субкультури.

Соціологічний аналіз даної проблематики, як правило, не сягає далі визнання факту значного впливу деяких напрямів рок-музики (як правило, достатньо агресивних і специфічних: важкий метал, панк-рок і т. д.) на конституювання символічних музичних субкультур у рамках молодіжної субкультури.

Пропонуємо розглянути дану проблему в ширшому аспекті і вивчити вплив різних музичних стилів на формування символічних молодіжних субкультур, а не тільки той чи інший аспект рок-музичного напрямку.

У зв'язку з цим належить підкреслити: українська молодіжна субкультура включає безліч символічних музичних субкультур, що виникають на ґрунті захоплення тим чи іншим музичним напрямом або окремим виконавцем. Тому необхідно вести мову про музичні субкультурні об'єднання як форму молодіжної культури (субкультури). Основними чинниками, що впливають на формування музичних субкультурних об'єднань, є музичні смаки і музичні переваги молоді.

Під музичним смаком розуміється вибіркове ставлення до музичних творів і жанрів, здатність збагнути, оцінити задум поета і композитора, майстерність виконавця (С. Катаєва) [4].

Музичні переваги – це вибір слухачем тих або інших музичних творів відповідно до свого музичного смаку (Л. Іонін) [3].

Власне музичні смаки і переваги молоді зумовлюють її приналежність до тієї чи іншої музичної субкультури.

На нашу думку, все розмаїття музичних субкультурних об'єднань у молодіжному середовищі можна умовно поділити на 3 великі групи на підставі «наявності або відсутності концертної діяльності виконавців, навколо яких сформувалася музична субкультура». Річ у тім, що виконавець у даному соціокультурному об'єднанні відіграє важливу роль, багато в чому визначаючи і спрямовуючи вчинки, реакції, мислення, світовідчуття «рядових членів» субкультурних об'єднань.

Через це можна виділити такі групи музичних субкультур:

1. Перша – так звані «віртуальні» музичні субкультурні об'єднання. Їх сутність полягає у відсутності безпосереднього «концертного контакту» членів даних об'єднань. Більш того, цей контакт уже ніколи не буде можливий, у зв'язку з відсутністю концертної діяльності. Частіше за все причиною цього є смерть виконавця. Такі субкультурні групи об'єднуються навколо засобів масової комунікації: записів пісень, концертів, відвідини Інтернет-сайтів тощо.

2. Друга – так звані «віртуально-реальні» музичні субкультури. Їхня сутність полягає, як і у випадку з «віртуальними», у відсутності концертного контакту членів субкультурних об'єднань, який потенційно можливий. Такі субкультури, як правило, виникають навколо зарубіжних груп і виконавців, які ще не відвідували Україну з

концертами. Подібна ситуація характерна також для виникаючих українських виконавців і груп.

3. Третя – так звані «реальні» музичні молодіжні субкультури. Це групи і виконавці, які ведуть активну гастрольну діяльність в Україні. Через це прихильники їх творчості мають нагоду зустрічатися на концертах, а також спостерігати своїх кумирів – виконавців пісень, спілкуватися, брати автографи. Це додає неповторну специфіку «реальним музичним субкультурам».

Говорячи про музичні субкультурні стилі початку XXI століття, необхідно згадати, що в усьому субкультурному просторі, починаючи з останніх декад XX століття, відбуваються зміни, що пов'язані зі станом культури, яку іноді називають «посткультурою» [7].

Тобто необхідно усвідомити сучасні субкультурні форми як динамічні об'єкти, що не пов'язані чіткими лінійними взаємодіями ні один з одним, ні з домінуючою культурою, будучи частково розчиненими в загальному культурному полі.

Музичні молодіжні субкультури, будучи частиною молодіжної культури, серйозним чином включені в соціокультурний контекст. Вони виступають як невід'ємна частина системи культури, являючи собою приклад нерепрезентативних символічних музичних культур, за аналогією із ширшими культурними конструктами. Вони дозволяють індивідам точніше й чіткіше визначити своє місце в соціокультурному житті суспільства.

Молодіжна культура середини XX століття виступає головним чинником формування естетичних, етичних, художніх поглядів та уявлень, знаходячи прояв практично в усіх галузях мистецтва, музичному зокрема. Виявлено музично-інструментальний стрижень молодіжного руху, який виступає головним художньо-стильовим показником культури середини XX століття. Музична культура цього періоду найбільше представлена розважальними легкожанровими видами, що утворили напрями та течії масової музики (рок-музика, творчість бардів, поп-музика), яка цілком відповідає запитам молоді.

Поширеність масової культури, її проникнення у соціалізований процес обумовлені збільшенням інформаційних потоків у суспільстві. Формується якісно нове покоління, зростає в просторі «інфосфери». Воно заявляє про себе в культурній глобалізації й віртуалізації свідомості (збільшенні ролі штучних інтересів, розмиванні меж між реальністю і фантазією). Звідси збільшене значення в музичному мистецтві загальнодоступної розважальної звукової продукції з переважанням нових форм художньої комунікації: відеокліпів, комп'ютерних дисків, Інтернет-сайтів, музики мобільних телефонів тощо.

Висновки. Таким чином, вважаємо сучасну масову музику діяльним чинником консолідації молоді, яка через власну дискретність призводить до різної адаптивної реакції при творчій самореалізації людини. «Рокопосо-вики» також культивують постмодерністське змішування

жанрів; фанати техно знаходять новий психоделічний світ у комп'ютерній музиці; репери демонструють підлітковий нонконформізм стосовно будь-якої музичної традиції; любителі шансону, навпаки, шукають зближення з бардами і заклопотані ідеологічним пошуком.

Отже, теоретичне обґрунтування молодіжної субкультури розширює уявлення про можливості впливу музики на культурні вподобання в суспільстві, оскільки вони – частина суспільства, його органічний складник, який не дозволяє розглядати їх у відриві від соціальних процесів. У той же час, молодіжна субкультура є відкритою соціальною системою, здатною впливати на суспільний розвиток.

Левчук Яна. Роль музики в формуванні молодіжних субкультурних об'єдинень.

А Предлагаемая статья позволяет по-новому осмыслить активизирующую роль музыки в формировании молодёжных субкультур. Показано изменение вкусов молодёжи под воздействием современных музыкальных направлений. Большое значение предоставляется проблеме влияния массовой музыки на культурные (субкультурные) ориентиры современной молодёжи. Проанализированы объективные предпосылки развития молодёжных субкультур.

Ключевые слова: музыка; субкультурные объединения; рок-музыка; массовая музыка

Levchuk Yana. The Role of Music in the Formation of Youth Subcultural Unities.

S The proposed paper propose a new way to comprehend the activating role of music in the formation of youth subcultures. The change of tastes of young people is rotined under influence of modern musical trends. Great value are givent to the problem of influence of mass music on the cultural (subcultural) focuses of modern youth. Pre-conditions of the development of youth subcultures are analysed.

Key words: music; subcultural activities; rock music; masa music

Список використаних джерел

1. Асмолов П. Г. На перекрёстке путей к изучению психики человека: без-сознательное, установка, деятельность. Ленинград : МГУ, 1986. 92 с.
2. Запесоцкий А. С. Эта непонятная молодёжь. *Проблемы неформальных молодёжных объединений*. Москва : Росиздат, 1990. 224 с.
3. Ионин Л. Г. Культура в социологической традиции. *Социология культуры*. Москва : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2004. С. 36–58.
4. Катаева С. Л. Музыкальные вкусы молодёжи. *Социологические исследования*. 1986. № 1. С. 45.
5. Осорина М. В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. 4 изд. СПб : Питер, 2008. 304 с.
6. Устименко-Косоріч О. А. Массовая музыка как атрибут молодіжної культури середини ХХ століття : дис. на здоб. наук. ступ. канд. мист.: 26.00.01. Одеса : ОНПУ, 2008. 171 с.
7. Шапинская Е. Н., Иванов С. В. Молодёжные музыкальные субкультуры в глобализованном мире: эстетические ценности и поиск идентичности. *Человек и культура*. 2016. № 3. С. 92–104

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 03.05.2019

Левчук Яна Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри фешн-бізнесу Київського національного університету культури і мистецтв»

E-mail: 77554488@ukr.net